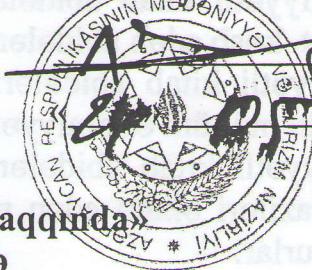

«TƏSDİQ EDİRƏM»

Azərbaycan Respublikasının

Mədəniyyət və Turizm Naziri

Ə.Qarayev
2008-ci il

«Kitab abidələri haqqında»

Əsasnamə

«Kitab abidələri haqqında» Əsasnamə Azərbaycan Respublikasında millimədəni irsin mühafizəsi və gələcək nəsillərə çatdırılması sahəsində dövlət siyasetinin müəyyən etdiyi qanunvericilik aktları və digər qanun və sərəncamlara müvafiq tərtib edilmişdir.

Bu Əsasnamə Azərbaycan Respublikasının bütün kitab abidələrinə (nadir və qiymətli nəşrlər, əlyazmalar, xüsusi kolleksiyalar, yüksək poliqrafik səviyyədə hazırlanmış nəşrlər, xüsusi tarixi, elmi və bədii əhəmiyyət kəsb edən, görkəmli şəxsiyyətlərin xüsusi qeydləri olan nüsxələr və s.) şamil edilir.

Əsasnamə “Kitab abidələri” anlayışına uyğun gələn mədəniyyət sərvətlərinin qeydiyyatı, təsviri, mühafizəsi, təhlükəsizliyi, istifadəsi və ixracı rejimini tənzimləyir, onların mülkiyyətçilərinin hüquq və vəzifələrini müəyyən edir.

Kitab abidələrinin qeydiyyatı, mühafizəsi, istifadəsi və ixracı «Mədəniyyət haqqında», «Kitabxana işi haqqında», «Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında», «Nəşriyyat işi haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunlarına, bu qanunlara uyğun olaraq hazırlanmış hüquqi aktlara, digər müvafiq qanunvericilik aktlarına və bu Əsasnaməyə əsasən həyata keçirilir.

2. Kitab abidələrinin növləri və kateqoriyaları

Bu Əsasnamə fiziki və hüquqi şəxslərin aşağıdakı kitab abidə növlərinə münasibətini tənzimləyir:

- nadir və qiymətli yeganə nüsxəli kitab abidələri;
- kitab abidələri- kolleksiyalar;
- kitab abidəsi olan fondların məcmuu.

Nadir və qiymətli yeganə nüsxəli kitab abidələri ölkə mədəniyyət emlakının Dövlət reyestrində qeydiyyatdan keçən Milli, dövlət kitabsaxlayıcılarında, habelə şəxsi kolleksiyalarda yeganə nüsxədə olan nəşrlər və materiallar hesab olunur;

Kitab abidələri-kolleksiyalar dövlətin, ayrı-ayrı hüquqi və fiziki şəxslərin mülkiyyətində olan və bütövlükdə tarixi, bədii və elmi əhəmiyyət kəsb edən kolleksiyalar hesab olunur;

Kitab abidəsi olan fondların məcmuu ayrı-ayrı Milli dövlət arxivlərinin və kitabsaxlayıcılarının fondlarında mühafizə olunan bütün nəşrlər və materiallardan ibarətdir;

Tarixi və ədəbi mədəni dəyərlərinə görə kitab abidələri dünya əhəmiyyətli (ümumbəşəri), milli və yerli əhəmiyyətli kateqoriyalara bölünürələr.

Dünya əhəmiyyətli kitab abidələr bəşəriyyətin təşəkkülü və inkişafı üçün universal əhəmiyyət kəsb edən abidələr hesab olunurlar;

Ölkə əhəmiyyətli kitab abidələri müəyyən ölkənin, millətin tarixi-mədəni irsini öyrənmək üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən abidələr hesab olunurlar;

Yerli əhəmiyyətli kitab abidələri bu və ya digər etnik qrupların kompakt halında yaşadığı əraziləri əhatə edən regionlar üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən abidələr hesab olunurlar.

3. Kitab abidələri üzərində mülkiyyətin formaları

Kitab abidələri üzərində mülkiyyət dövlət, bələdiyyə, və xüsusi mülkiyyət formalarında ola bilər.

Kitab abidələri üzərində mülkiyyət formasının təsdiqi və onların mülkiyyətçilərinin, sahiblərinin və sərəmcəməçilərinin hüququnun tanınması ölkənin müvafiq qanunvericiliyi ilə mədəniyyət sahəsində dövlət siyasetini həyata keçirən Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən reallaşdırılır.

4. Kitab abidələrinin mühafizəsi

Dövlət orqanları dövlətin və bələdiyyələrin idarəciliyində, tabeliyində, istifadəsində, mülkiyyətində olan kitabxanalarda, arxivlərdə, muzeylərdə, elmi-texniki informasiya orqanlarında saxlanılan kitab abidələrinin qeydiyyatı, mühafizəsi, təhlükəsizliyi və istifadəsi ilə bağlı tədbirlər sisteminin təşkilini təmin etməyə borcludurlar.

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi kitab abidəsi hesab olunan nəşrləri və materialları milli mədəniyyət sərvətlərinin dövlət reyestrinə daxil edir və onların xüsusi rejimdə mühafizə olunmasını təmin edir.

Kitab abidələrinin sığorta (arxiv) nüsxələrinin yaradılması dövlət və bələdiyyənin büdcəsindən mədəniyyətin və incəsənətin inkişafına yönəldilən məqsədli proqramların maliyələşdirilməsi üçün ayrılan vəsait hesabına təmin edilir.

5. Kitab abidələrinin müəyyənləşdirilməsi və qeydiyyatı

5. 1. Kitab abidələrinin müəyyənləşdirilməsi

Kitab abidələrinin müəyyənləşdirilməsi Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən aşağıdakı xüsusiyyətlərinə görə həyata keçirilir:

- kitabın nəşr (əlyazmanın yazılıması) tarixi;
- abidənin maddi, mənəvi və elmi dəyərini özündə əks etdirən funksional (unikallıq, qeyri-adilik, memoriallıq) əlamətlər;
- nəşrin sayı, yayılma coğrafiyası, nadir və qiymətli olması);
- arxivyaratma əlaməti (bu zaman ölkə çap məhsullarının arxiv fondunda toplanan arxiv nüsxələri bütövlükdə kitab abidəsi hesab oluna bilər).

5.2 Kitab abidələrinin qeydiyyatı

Kitab abidələrinin qeydiyyatı “Daşınar əmlakın rəsmi reyestrlərində qeydiyyata alınan əmlak növlərinin və onların qeydiyyatını aparan icra hakimiyyəti orqanlarının siyahısı”nın 14-cü bəndinə uyğun Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən aparılır.

Kağız və elektron daşıyıcılarda olan kitab abidələrinin mərkəzləşdirilmiş qeydiyyatı nazirlik tərəfindən aparılır və ölkənin vahid məlumat bazası yaradılır. Bu bazanın beynəlxalq bibliografik standartlara əsasən tərtib edilməsi vahid şəbəkədə axtarışın aparılmasını da təmin edir.

Xüsusi tarixi-mədəni əhəmiyyət kəsb edən kitab abidələri qanunvericilikdə müəyyən olunmuş qaydada Azərbaycan Respublikasının milli-mədəni sərvətlər reyestrinə daxil edilir.

Ölkə kitab abidələrinə dünya əhəmiyyətli kitab abidəsi statusunun verilməsi və onların «Ümumdünya İrs siyahısında» qeydiyyata alınması YUNESKO-nun Ümumdünya Mədəni və Təbiət İrsi Komitəsinin müvafiq qərarı ilə həyata keçirilir.

6. Kitab abidələri fondunun tərkibi və komplektləşdirilməsi

6. 1. Kitab abidələrinin fonduna aşağıdakılardaxil edilir:

- əlyazma və yüksək poliqrafik səviyyədə hazırlanmış kitablar, digər növ nəşrlər (Azərbaycan və xarici), yüksək estetik və sənəd keyfiyyətləri olan, habelə xüsusi elmi, tarixi-mədəni əhəmiyyət kəsb edən kolleksiyalar;
- bibliofil, avtoqraflı, görkəmli şəxsiyyətlərin xüsusi qeydləri olan, habelə əl ilə yüksək bədii üslubla işlənmiş nəşrlər;
- vaxtilə qadağan edilmiş, müsadirə olunmuş, habelə senzuradan keçməyən nəşrlər və əlyazmalar;
- toplayanların sosial statusundan asılı olmayaraq çox görkəmli bibliofil kolleksiyaları;
- nömrələnmiş bibliofil nümunələri;
- qiymətli tematik külliyyatlar;
- milli repertuarı tam həcmidə əks etdirən dövri mətbuat arxivləri;
- cəmiyyətin tarixi və mədəni inkişafının mühüm hadisələri, xalqları, əraziləri, mövzuları əks etdirən dünyəvi və dini kitab kolleksiyalar;
- şəxsi kitabxanalar; görkəmli dövlət, ictimai, elm və mədəniyyət xadimləri tərəfindən formalasdırılan, onların peşə maraqlarını, əlaqələrini, yaradıcılığını əks etdirən kolleksiyalar;
- toplayanların sosial statusundan asılı olmayaraq çox maraqlı bibliofil kolleksiyaları.

6. 2. Kitab abidəsi fondunun komplektləşdirilməsi mərkəzləşdirilmiş şəkildə kitab fondlarının formalasdırılması, xarici ədəbiyyat və beynəlxalq kitab mübadiləsi şöbələri tərəfindən mütəxəssislərin iştirakı ilə aparılır.

6. 3. Fondun komplektləşdirilməsinin əsas mənbəyini yerli nəşrlər, beynəlxalq kitab mübadiləsi, bukinist mağazalar və hədiyyələr təşkil edir.

7. Kitab abidələri fondunun strukturu, təşkili və yerləşdirilməsi.

Kitab abidələri fondu müəyyən olunmuş prinsiplər əsasında seçilmiş ədəbiyyat kolleksiyasından ibarətdir. Fondun kateqoriyası və xronoloji meyarları aşağıdakı kimidir:

- XIX əsrə qədər yazılın, yaxud üzü köçürürlən əlyazmalar;
- 1899-cu ilədək olan nəşrlər, 1900-cü ildən sonra çap olunan seçmə nəşrlər;
- milli mətbuatın arxiv nüsxələri;
- respublika əhəmiyyətli kitabxanaların kolleksiyaları;
- insan cəmiyyətinin yaranması və inkişafı ilə əlaqədar universal əhəmiyyət kəsb edən kitablar;

- nadir, yeganə nüsxəli unikal nəşrlər;

- müəllifin iştirakı ilə, yaxud onun sağlığında çap olunan nəşrlər;

- böyük tarixi əhəmiyyət kəsb edən hadisə və dövrlərin (Rus- İran müharibələri, Quba üsyəni, II Dünya Müharibəsi 1939-1945 və s.) müasirləri olan nəşrlər;

- məzmunca ictimai əhəmiyyəti olan, lakin vaxtı ilə qeyri-leqlə və qadağan edilmiş nəşrlər;

- bədii tərtibatlı kitablar;

- görkəmli rəssamların reproduksiyalarından tərtib edilən nəşrlər;

- çox yüksək poliqrafik üsulu ilə hazırlanmış kitablar;

- üz qabığı xüsusi materiallardan hazırlanmış nəşrlər;

- maraqlı və mühüm kolleksiyalar («Azərbaycan dramı», «Fransız dramı», «Aktyor Mirzağa Əliyevin kitabxanası», «Orucov qardaşları nəşriyyatı» və s.);

- kitabxana, arxiv, muzeylərin və s. fondlarında saxlanılan nadir albomlar, afişalar, açıqcalar, notlar, senzura qeydləri və s.

8. Kitab abidələrinin mühafizəsi və təhlükəsizliyi

8. 1. Kitab abidələrinin mühafizəsi

Kitab abidələrinin etibarlı mühafizəsi onların ilkin xarakterik xüsusiyyətlərini və tarixi-mədəni özəlliklərinin mümkün qədər tam şəkildə saxlanmasıdır.

Kitab abidələrinin mühafizəsi dövlətin mədəniyyət siyasetini həyata keçirən Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən təmin edilir.

Kitab abidələrinin mühafizə rejimi və bərpası qaydaları dövlət səviyyəsində təsdiq edilmiş və beynəlxalq standartlar ilə müəyyən edilir.

Dövlət və xüsusi mülkiyyətdə olan kitab abidələrinin orjinallarının mühafizəsini təmin etmək, elm, təhsil və nəşriyyat məqsədləri üçün istifadəsini təşkil etmək məqsədi ilə onların elektron surətlərinin yaradılması təmin edilir.

8. 2. «Kitab abidələri»nin təhlükəsizliyi

Kitab abidələrinin təhlükəsizliyinin hüquqi əsasları müvafiq qanunvericilik ilə müəyyən edilir.

Kitab abidələrinin təhlükəsizliyinə, onların qərəzli niyyət, təbii fəlakət (yanğın, daşqın, zəlzələ və s.) və hərbi əməliyyatlar zamanı itirilməsi və korlanmasının qarşısının alınmasına yönəldilmiş hüquqi, mühəndis-texniki və təşkilatı tədbirlər kompleksinin həyata keçirilməsi ilə nail olmaq olar.

Kitab abidələrinə zərər vurmuş fiziki və hüquqi şəxs qanunvericilikdə müəyyən edilmiş məsuliyyəti daşıyır.

9. Kitab abidələrindən istifadənin prinsip və qaydaları

9.1. Kitab abidələrindən istifadənin prinsipləri

Kitab abidələrinin istifadəsinin əsas prinsipi onların mühafizəsinin istifadəsindən üstün tutulmasıdır.

Kitabxana fondlarının tərkibində olan kitab abidələri arxiv və muzey rejimində mühafizə olunurlar.

Kitab abidələrinin orijinalından nadir hallarda istifadə olunur. Digər məqsədlər (təhsil, nəşriyyat və s.) üçün kitab abidələrinin sigorta və işçi nüsxələrindən istifadə edilməsinə yol verilə bilər. Kitab abidələrinin orijinal nüsxələrindən yalnız onların mühafizə olunduğu fondsaxlayıcı təşkilat daxilində istifadə olunmasına icazə verilir.

Kitab abidələrinin dövlət və bələdiyyə fondsaxlayıcıları kitab abidələri haqqında məlumat bazası yaratmağa və onların tərkibinin və məzmununun açılmasına xidmət edən kataloqlar, soraq və informasiya nəşrləri sisteminin yaradılmasına borcludurlar.

Kitab abidələrinin istifadəsi ilə bağlı kommersiya fəaliyyəti müvafiq qanunvericilik ilə tənzimlənir.

9. 2. Kitab abidələrindən istifadə qaydaları

Kitab abidələrinin istifadəsinin ümumi qaydaları aşağıdakılardır:

- istifadəçilərə verilərkən orijinal nüsxələrdən az istifadə kağız və elektron daşıyıcıılara köçürülmüş surətlərindən istifadə olunması;
- orijinal nüsxələrin yalnız fondsaxlayıcı təşkilatı daxilində xüsusi ayrılmış yerlərdə istifadəçilərə verilməsi.

10. Kitab abidələri sahəsində kadr təminatı

10.1. Kitab abidələri sahəsində müvafiq təhsili olan yüksək ixtisaslı mütəxəsislərin işə cəlb olunması vacibdir.

10.2. Kadr hazırlığı həmin sahəyə müvafiq elmi-metodiki tədris mərkəzində aparılır.

11. Kitab abidəsinin qeydiyyat forması

Müəllifin adı, soyadı: _____

adı: _____

nəşr yeri və ili: _____

həcmi: _____

formatı: _____

materialı: _____

fiziki-kimyəvi texnoloji vəziyyəti: _____

mühafizə rejimi: _____

daxil olma tarixi: _____

annotasiyası: _____

xüsusi qeüdlər: _____
 nüsxələrin sayı: _____
 yerləşdiyi ünvan: _____

12. Kitab abidəsinə aid edilən kolleksiyanın qeydiyyat forması

Sahibin adı, soyadı : _____
 tipi: _____
 Sahibi haqqında qısa məlumat: _____
 həcmi: _____
 xronoloji çərçivəsi: _____
 dili: _____
 əlavə məlumatlar: _____
 yerləşdiyi ünvan: _____
 digər qeydlər: _____

xüsusi qeüdlər: _____
 nüsxələrin sayı: _____
 yerləşdiyi ünvan: _____

12. Kitab abidəsinə aid edilən kolleksiyanın qeydiyyat forması

Sahibin adı, soyadı : _____
 tipi: _____
 Sahibi haqqında qısa məlumat: _____
 həcmi: _____
 xronoloji çərçivəsi: _____
 dili: _____
 əlavə məlumatlar: _____
 yerləşdiyi ünvan: _____
 digər qeydlər: _____